

Skogsstyrelsens återrapporering till Vattenmyndigheterna av genomförande av åtgärdsprogrammet 2016-2021

I åtgärdsprogrammets första punkt anges att alla myndigheter som omfattas av åtgärdsprogrammet senast i februari varje år ska rapportera till vattenmyndigheterna vilka åtgärder som genomförts under föregående kalenderår. Syftet är att säkerställa att miljökvalitetsnormerna för vatten inom myndighetens verksamhetsområde uppnås.

Åtgärdsprogrammen, miljökvalitetsnormer och förvaltningsplaner är beslutade av en vattendelegation för varje vattenmyndighet. Vattendelegationerna är utsedda av regeringen och beslutar därmed på dess uppdrag. Myndigheter och kommuner ska inom sina ansvarsområden vidta de åtgärder som behövs enligt det åtgärdsprogram som beslutas av vattendelegationen. Detta regleras i 5 kap. miljöbalken, förordningen om förvaltning av kvalitén på vattenmiljön och i länsstyrelseinstruktionen.

Utformningen av rapporteringen har tagits fram av vattenmyndigheterna tillsammans med respektive myndighet och i det arbetet har en överenskommelse mellan myndigheterna skrivits (dnr: 537-7977-17). Rapporteringen innehåller både frågor av beskrivande karaktär och mer kvantitativ datainsamling.

Rapporteringen skickas digitalt till vattenmyndigheterna senast den 28 februari 2019 via e-postadressen: vattenmyndigheten.norrboten@lansstyrelsen.se

Skogsstyrelsens svar följer nedan i blå text.

Rapporteringsfrågor

Åtgärd 1

Skogsstyrelsen ska utveckla och prioritera sin tillsyn av skogsbruksverksamheter i syfte att tillräckliga åtgärder vidtas för att minimera påverkan från dessa verksamheter i anslutning till vattenförekomster där det finns risk för att miljökvalitetsnormerna för vatten inte följs.

Åtgärden ska genomföras i samverkan med berörda länsstyrelser och kommuner.

Åtgärden ska påbörjas omgående och genomföras kontinuerligt.

Om möjligt redovisa nedanstående uppgifter per vattendistrikt eller län

1. I vilken utsträckning bedriver myndigheten egeninitierad tillsyn för att identifiera betydande påverkan från skogsbruket som kan leda till en försämrad vattenkvalitet?

a. Redovisa antal ärenden/beslut och sortera om möjlig efter påverkansfaktor. Har antalet ärenden ökat eller minskat under 2018?

Skogsstyrelsen har under ett antal år intensifierat arbetet med beslut för att tydliggöra lagens krav. Antalet beslut om hänsyn till miljövårdens intressen har ökat från 8 stycken 2010 till 458 st 2018. Av dessa beslut gällde 77 mark och vatten, vilket bland annat innebär att skador på vatten ska förhindras. 58 beslut gällde terrängkörning, där allvarliga körskador ska förhindras. 81 beslut gällde skyddszoner och två beslut gällde skyddsdikning och dikesrensning. De 81 beslut som skrevs angående skyddszoner kan röra annat t.ex. skyddszon mot betesmark, men de flesta berör vatten på något sätt exempelvis vattendrag eller myrmark. Antalet beslut har ökat under flertalet år.

Antalet vägledning om miljöhänsyn var 2018 1873 st. En vägledning klargör Skogsstyrelsens tolkning av skogsvårdslagslagstiftningens bestämmelser i ett enskilt fall, men är inte rättsligt bindande. Att utfärda en vägledning är ett enklare och snabbare förfarande än att utfärda ett beslut och därför är antalet vägledningar som skrivs en större mängd än antalet beslut. En vägledning om miljöhänsyn kan rikta sig mot flertalet olika viktiga delar inom miljöhänsyn, exempelvis hänsynskrävande biotoper, enskilda träd, vattendrag, skyddszoner. 1873 st vägledningar är det totala antalet vägledningar under 2018 där ett antal av dessa riktar sig mot vattenkvalitet på något sätt, t.ex. körskador och skyddszoner.

Antalet beslut förväntas fortsätta att öka även kommande år då vi är inne i en förändring av arbetssätt där vi alltmer övergår från vägledningar till beslut.

Skogsstyrelsen bedriver även systemtillsyn enligt miljöbalken. Varje år görs tillsyn hos 20 företag. Under 2018 har fokus i arbetet legat på områden med höga naturvärden, vägbyggnation och dikesrensning. Dikesrensning fanns inte med under 2017 utan har lagts till för 2018. Nästan samtliga företag där Skogsstyrelsen haft tillsyn har fått göra någon slags förbättring i sitt system för egenkontroll för att uppfylla kravet. Eftersom vägbyggnation och dikesrensning har en negativ påverkan på vattenkvalitén om inte åtgärden görs på rätt sätt är systemtillsyn viktigt.

b. Vilka kopplingar kan göras till status och MKN för vatten vid tillsyn?

På grund av brist på underlag är det dock för närvarande svårt att koppla våra åtgärder direkt till förändring i miljökvaliteten i vattnet. För att kunna göra kopplingar mellan våra åtgärder och miljökvalitetsnormerna behöver vi ha ett bättre underlag.

2. Pågår någon form av samverkan mellan Jordbruksverket, Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen för att genomföra åtgärden?

a. Om ja beskriv pågående samverkansarbete.

Skogsstyrelsen driver sedan 2014 i samarbete med länsstyrelserna ett arbete kring gemensam ärendehantering för skogliga frågor. Tanken är att det via ett gemensamt system ska vara möjligt för markägaren eller verksamhetsutövaren att lämna in sitt ärende via en och samma funktion oberoende av vilken myndighet ärendet ska till. En första version av den digitala tjänsten för gemensam inlämning av skogliga ärenden, har varit i drift sedan december 2016. Förutom ärenden kopplade till förnygringsavverkning till Skogsstyrelsen kan även fornlämnings- och markavvattningsärenden lämnas in till länsstyrelsen via tjänsten.

Under 2017 och 2018 har utveckling pågått av ytterligare funktionalitet, bland annat för att ta emot skogliga samråd. Genom att ärendena snabbt kommer till rätt myndighet ökar möjligheterna för respektive myndighet att påverka resultatet i skogen. Skogsstyrelsens distrikt har kontakter med länsstyrelserna och kommunerna i ärenden som rör vattenfrågor. Exempelvis hanteras ärenden som kan komma att beröra Natura 2000-områden genom täta kontakter mellan länsstyrelserna och Skogsstyrelsen. Skogsstyrelsen har även planerat att se över hanteringen av Natura 2000-ärenden tillsammans med naturvårdsverket och länsstyrelserna för att ytterligare förbättra handläggningen av ärenden i och kring Natura 2000-områden.

3. Hur anser ni att åtgärden har bidragit till att förbättra förutsättningarna för att följa miljö kvalitetsnormerna för vatten?

a. För länsstyrelser och/eller kommuner (t.ex. rörande åtgärder i Natura 2000-områden, åtgärder som kan utgöra vattenverksamhet eller i anslutning till allmänna dricksvattentäkter)?

Skogsstyrelsen anser att åtgärden bidrar till utveckling och ett mer strukturerat arbete med vattenfrågorna generellt. Om åtgärden bidrar till att förutsättningarna förbättras för länsstyrelser och kommuner kan vi inte bedöma för närvarande.

b. För berörda verksamhetsutövare? Ger åtgärden effekt? Bidrar den till ökad hänsyn?

Tillsyn bidrar till att tydliggöra vad regelverket kräver, vilket är viktigt som bas i verksamheten. Att åtgärder till Skogsstyrelsen finns med i åtgärdsprogrammet bidrar generellt till ökat fokus på skog- och vattenfrågorna, leder till att frågorna diskuteras och till utveckling av kunskap och kapacitet, rutiner, instruktioner m.m. Det kan i sin tur leda till ökad hänsyn.

Åtgärd 2

Skogsstyrelsen ska utveckla och prioritera sitt arbete med information, kunskaps-förmedling och återkoppling till skogsbruket, samt vid behov utveckla nya eller förändrade styrmedel eller arbetssätt på området. Åtgärden behöver särskilt fokusera på att minska tillförseln av näringsämnen, kvicksilver och partiklar till sjöar och vattendrag, upprätthålla skogsmarkens buffertförmåga mot försurning, samt minska den fysiska påverkan på vattenmiljön. Åtgärden ska genomföras så att den bidrar till att de åtgärder vidtas som behövs för att miljö kvalitetsnormerna för vatten ska kunna följas.

Åtgärden ska genomföras i samverkan med länsstyrelserna, Havs- och vatten-myndigheten, Naturvårdsverket och Sveriges geologiska undersökning.

Åtgärden ska vara vidtagen senast tre år efter åtgärdsprogrammets fastställande.

1. Beskriv på vilket sätt och i vilken utsträckning myndigheten har genomfört arbete under 2018 avseende

a. En vidareutveckling och utökad kunskapsförmedling vid skogsbruksplanering.

Det sker inga särskilda riktade insatser mot planläggare förutom mot dem som arbetat i Skogsstyrelsens egen planlägningsverksamhet. När det gäller operativ åtgärdsplanering så ligger Skogsstyrelsens fokus framförallt på att stötta tillämpningen av målbilderna för miljöhänsyn. Detta sker bland annat genom olika samverkans- och dialogprocesser, se vidare under 1c.

Man kan nog anta att det är åtgärdsplaneringen som har störst betydelse för hur vattenmiljöerna påverkas eftersom det är i det skedet man avgränsar skyddszoner mot vatten och våtmarker samt väljer placering av överfarter m.m. Viss betydelse kan även skogsbruksplanläggningen ha. Här kan man eventuellt befara en viss nedgång i aktivitet från 2019 då Skogsstyrelsen beslutat att upphöra med sin egen planlägningsverksamhet.

b. En fortsatt utveckling av e-tjänster

Under året har arbete pågått för att bygga funktionalitet i e-tjänsterna som gör det möjligt att lämna in samrådsärenden kring dikesrensning och markavvattning digitalt. Funktionaliteten förväntas vara i drift under första halvåret 2019. Då kommer det att vara möjligt för skogsägare att lämna in ärenden via tjänsten Mina sidor och för skogsföretagen via deras egna IT-system. Det senare förutsätter dock att verksamhetsutövarna anpassar sina system så att de är kompatibla med Skogsstyrelsens.

Under 2018 har ett kartsnitt som visar var det finns risk för ras och skred publicerats på Mina sidor. Vidare har projektet "Smartare klimatinformation" pågått. Det är ett samarbete mellan Havs- och vattenmyndigheten och Skogsstyrelsen. Syftet är att underlätta för aktörer som arbetar med klimatanpassning att kunna nyttja satellitdata från Copernicus. Projektet har bidragit till vidareutveckling av Skogsstyrelsens infrastruktur för hantering och delning av satellitdata. Många fler myndigheter kommer nu att kunna använda data från Skogsstyrelsens server, till exempel för övervakning av bränder och av vattenförekomster, både under torka och vid översvämningar. Projektet avslutas 2019.

c. Kunskapsförmedling och återkoppling till verksamhetsutövare

Sedan flera år arbetar Skogsstyrelsen med dialog och återkoppling till verksamhetsutövare. Dessa aktiviteter handlar om att stötta tillämpningen av målbilderna och befästa en samsyn om hur de ska tillämpas i praktiken. Verksamheten har dock haft lägre omfattning under 2018 än tidigare år.

d. En utveckling av administrativa och tekniska riktlinjer för skyddsdikning och dikesrensning. Målbilder för god miljöhänsyn vid dikesrensning och skyddsdikning beslutades under 2018. Materialet omfattar bland annat rekommendationer för hänsynsåtgärder, planering och genomförande samt en sammanfattning av kunskap på området. Detta stöds även av utvecklingen av Skogsstyrelsens e-tjänster, bland annat möjligheten att lämna in samrådsärenden digitalt vilket kan stödja markägare med vägledning om vilka uppgifter som behöver lämnas in i samrådet.

e. Vidareutveckling av underlag, information, kunskapsförmedling och återkoppling för att minska försurningspåverkan. Skogsstyrelsen har sedan 2015 arbetat med att genomföra åtgärder inom projektet "Handlingsplan för att öka askåterföringen till skog". Ett stort antal aktiviteter har genomförts under åren. Bl.a. har 50 möten med värmeverk genomförts för att påtala vikten av att återföra aska till skog.

Arbete med information och utbildning 2018:

Möten med 15 värmeverk.

Möten med tre industrier Stora Enso Skoghall Karlstad, Smurfit Kappa i Piteå, SETRA i Sävar.

Information och kommunikation med 13 distrikt hos Skogsstyrelsen, spritt nationellt.

Arbete med att få till askåterföring i Stockholmsområdet tillsammans med Energiföretagen Sverige och Stockholm Energi. Arbetet har resulterat i att 7 000 ton granulerad aska ska spridas från Värtaverket i Stockholm.

Ett antal aktiviteter riktade mot skogsägare och skogstjänstemän, bl.a. i Blekinge och Värmland.

Arbete med underlag 2018:

Skogsstyrelsen har deltagit i flera forskningsprojekt för att öka kunskapen om askåterföringens effekter samt att förbättra teknik och logistik för askåterföring.

För att kontrollera att genomförd askåterföring sker enligt Skogsstyrelsens rekommendationer har Skogsstyrelsen genomfört ett tillsynsprojekt under 2017. Detta avrapporterades 2018. Projektet har tagit fram metodik som testats i fält. Samtliga verksamhetsutövare i Sverige har kontrollerats. Projektet har omfattat 7 län, 800 hektar och 130 bestånd.

Skogsstyrelsen har påbörjat arbetet med att ta fram en utbildning för entreprenörer och förare som arbetar med askåterföring – Silverkort. Denna utbildning är tänkt att bli en påbyggnad till Grönt kort.

Skogsstyrelsen har haft två workshops med alla länsstyrelser från Svealand och Götaland där problematiken med askåterföring och fornlämningar diskuterades. Beslutades att länsstyrelserna ska arbeta vidare med frågan i sin nationella arbetsgrupp.

f. En utveckling av underlag, information, kunskapsförmedling och återkoppling om åtgärder för att minska läckage av kvicksilver [Arbete med framtagande av en kunskapssammanställning om skogsbruk och kvicksilver har påbörjats och planeras att slutföras under 2019.](#)

2. Hur anser ni att åtgärden har bidragit till att förbättra förutsättningarna för att följa miljökvalitetsnormerna för vatten?

a. För länsstyrelser och/eller kommuner (t.ex. rörande åtgärder i Natura 2000-områden, åtgärder som kan utgöra vattenverksamhet eller i anslutning till allmänna dricksvattentäkter)? [Ny kunskap och underlag som tas fram och görs tillgängliga av Skogsstyrelsen kan komma till nytta även för länsstyrelser och kommuner.](#)

b. För berörda verksamhetsutövare? Ger åtgärden effekt? Bidrar den till ökad hänsyn? [Återkoppling om utförd askåterföring till berörda verksamhetsutövare om hur arbetet kan förbättras för att uppfylla kraven i Skogsstyrelsens rekommendationer bör leda till att få förbättrad och ökad hänsyn. Detsamma gäller utvecklingen av riktlinjer för dikesrensning och skyddsdikning. De har utvecklats i bred samverkan vilket gör att kännedomen om dem och genomförandet i praktiken underlättas. Dialoger påverkar skogsägares arbete med miljöhänsyn. Planering inför en skogsbruksåtgärd är mycket viktig för att lyckas med hänsynen, så kapacitetsbyggande och kunskapsförmedling på området bidrar till ökad hänsyn i nästa steg. E-tjänster används i flera sammanhang, bland annat finns tillgång till underlag som är bra att ha då planering av skogsbruksåtgärder ska göras. Användningen av till exempel kartunderlag ökar hela tiden. Därför är den aktiviteten också viktig och bidrar till ökad hänsyn. Kunskapsunderlag om skogsbruk och kvicksilver kommer att bli ett bra underlag och öka förutsättningarna för att förhindra ökat läckage av kvicksilver i samband med skogsbruksåtgärder.](#)

Åtgärd 3

Skogsstyrelsen ska utveckla och implementera metoder för uppföljning av den miljöhänsyn som tas av skogsbruket, med avseende på påverkan på vattenmiljön. Arbetet behöver framförallt fokusera på dikningsåtgärder, hänsynsuppföljning och kvantifierbara metoder för uppföljning. Åtgärden ska genomföras så att den bidrar till att de åtgärder vidtas som behövs för att miljökvalitetsnormerna för vatten ska kunna följas.

Åtgärden ska genomföras i samverkan med länsstyrelserna, Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten.

Åtgärden ska vara vidtagen senast tre år efter åtgärdsprogrammets fastställande.

1. Beskriv vilket arbete som har utförts under 2018 för att utveckla och implementera metoder för uppföljning av miljöhänsyn med avseende på påverkan på vattenmiljön.

Skogsstyrelsens inventering *Hänsynsuppföljning före avverkning (HF)* löper på sedan 2015. Vid *Hänsynsuppföljning efter avverkning (HE)* återbesöks objekten två år efter avverkning. Den inventeringen startades upp med ett mindre antal objekt 2017 och fortsatte under 2018, men även nu i begränsad skala pga. omprioritering av Skogsstyrelsens resurser. Under 2019 beräknas bägge inventeringarna vara igång i full omfattning.

Metodfrågor för Hänsynsuppföljningen och former för resultatredovisning har återkommande under året kommunicerats och stämts av i flera forum; Expertkommittén för skogliga uppföljningar, Samverkansgruppen för förvaltning av målbilder för god miljöhänsyn och Arbetsgrupperna för målbilder. Under hösten 2018 genomfördes en exkursion med dessa grupper, där en av huvudpunkterna var att visa på och diskutera hur metoden fångar tagen hänsyn till vattenmiljöer och behov av förtydliganden av målbilderna.

Målbildsförvaltningen hade i sin arbetsplan för 2018 ett antal kalibreringar av målbildstolkning på ett flertal platser i landet. En del i aktiviteterna var att sprida kunskap om hur Hänsynsuppföljningen är upplagd och också diskutera metoden. En av exkursionerna genomfördes men resterande är planerade att genomföras under 2019.

Genom ett projekt i Skogsforsks regi har många av skogsföretagen testat en första version av gemensam metod för uppföljning av lämnad hänsyn efter avverkning. Skogsstyrelsen har medverkat vid avstämning av metoden mot Hänsynsuppföljningen i tillämpliga delar och vid utbildning av inventerare. Rapport för det arbetet förväntas komma under 2019.

Två av de större skogsföretagen testar också delar av Hänsynsuppföljningens upplägg med inventering både före och efter avverkning.

Under 2018 har nationell uppföljning av flygbilder (NUF) gjorts i hela landet i områden där det finns täckning av färsk flygbilder. Drygt 2000 objekt har granskats och i uppföljningen har man bland annat tittat på körskador och överfarter över vattendrag, men också lämnade kantzoner. Metoden är tidseffektiv och ger underlag för efterföljande återkoppling till markägare och ombud. I en del fall har ärenden även hanterats som lagärenden i tillsynsprocessen.

Under 2018 har några av Skogsstyrelsens distrikt fortsatt att nyttja drönare för uppföljning och återkoppling av tagen miljöhänsyn mot vattendrag. I slutet av året påbörjades ett test att på ett urval av objekt för hänsynsuppföljning efter avverkning också göra uppföljning med drönare för att få en jämförelse av metoderna.

2. Hur anser ni att åtgärden har bidragit till att förbättra förutsättningarna för att följa miljö kvalitetsnormerna för vatten?

En publicering av resultat från Hänsynsuppföljningen (treårsmedel) på landsdelsnivå kan tidigast ske år 2021. Arbetet med att bearbeta data från inventeringarna är dock påbörjat och eventuellt kan det visa sig att det går publicera nationella resultat tidigare än 2021. Inventeringsresultaten med tillhörande analyser kommer att ge en bild av hur man tar hänsyn till vattenmiljöer vid avverkning och vad som påverkar. De uppgifterna kan nyttjas i pedagogiskt syfte eller t ex verka för utvecklade arbetsrutiner i skogsnäringen eller för myndigheter.

Se även ovan Åtgärd 2, punkt 1c och beskrivning av objektsvisa dialoger, som har anknytning till fjärranalys och uppföljning med drönare.

3. Vilken samverkan och kunskapsspridning kring resultaten av åtgärden har genomförts? Hur många verksamhetsutövare har nåtts av informationen?

En viktig samverkan som skett under 2018 är utbytet med målbildsförvaltningen och med Skogsforsks projekt om gemensam metod för skogsbrukets egna uppföljningar av hänsyn vid avverkning. Det är ca 30-talet personer från olika delar av skogssektorn som deltagit i olika forum och fått mer insikt i Hänsynsuppföljningen som metod. Dessa personer är i sin tur kanaler in i sina respektive organisationer.

Resultat avseende miljöhänsyn i samband med förnygringsavverkning redovisas varje år på Skogsstyrelsens hemsida. 2018 redovisades resultat från Polytax, som är föregångaren till Hänsynsuppföljningen.

Åtgärd 4

Skogsstyrelsen ska förbättra tillämpningen av befintliga styrmedel och/eller föreslå nya styrmedel för ekologiskt funktionella kantzoner mot sjöar och vattendrag för att följa miljö kvalitetsnormerna för vatten.

Åtgärden ska genomföras i samverkan med Havs- och vattenmyndigheten och Jordbruksverket.

Åtgärden ska vara vidtagen senast tre år efter åtgärdsprogrammets fastställande.

Om möjligt redovisa nedanstående uppgifter per vattendistrikt eller län

1. Vilket arbete har genomförts avseende utvärdering av och analys av efterlevnaden av målbilden för ekologiskt funktionella kantzoner i skogsbruket?
 - a. Beskriv både myndighetens egna arbete och ange om möjligt genomförda insatser för efterlevnaden av målbilden.

Skogsstyrelsen redovisade till regeringen i oktober 2017 en avrapportering om arbetet med implementeringen av målbilder för god miljöhänsyn. Motsvarande avrapportering har dock inte gjorts under 2018 då Skogsstyrelsen inte längre har ett sådant uppdrag. Genomförandet av målbilder för avgränsning av kantzoner vid vatten i samband med förnygringsavverkning följs upp genom stickprovsinventering inom ramen för

Skogsstyrelsens miljöhänsynsuppföljning (se vidare under svaret till Skogsstyrelsens Åtgärd 3). Samverkan kring målbildernas användning vid hänsynsuppföljning har under 2018 intensifierats och fortsättning planeras för 2019. Att överföra målbilderna till uppföljning har gjorts stegvis och de första resultaten från uppföljningen kommer troligen att presenteras tidigast 2021.

Två examensarbeten har genomförts under 2018 med fokus på avgränsning av kantzoner vid vattendrag i samband med föryngringsavverkning:

<https://stud.epsilon.slu.se/13744/>

https://stud.epsilon.slu.se/13353/11/jonsson_a_180417.pdf

2. Har skogsstyrelsen utvecklat och/eller utvecklar nya styrmedel avseende ekologiskt funktionella kantzoner för att miljö kvalitetsnormerna för vatten ska kunna följas?
Ingen nyutveckling av styrmedel har gjorts under 2018. Vi vill gärna se resultaten av nuvarande styrmedel och verktyg först, till exempel det pågående arbetet med genomförande av målbilderna och av Skogsstyrelsens beslut och vägledning. Resultaten behöver analyseras och kan därefter få ligga till grund för eventuella förslag om nya styrmedel.
3. Vilken samverkan och kunskapsspridning kring resultaten av åtgärden har genomförts?
Analys och utvärdering har ännu inte kunnat göras eftersom inga resultat av genomförandet finns tillgängliga ännu. Därför har heller ingen särskild samverkan/information kring resultat specifikt kunnat genomföras. Däremot sker samverkan och kunskapsspridning avseende målbilderna i flera sammanhang med olika intressenter i skogssektorn, med andra myndigheter och organisationer.